

بار جاذبه‌های نشر

کتاب‌های کمک آموزشی

فنی و حرفه‌ای

محمدعلی نیکنام

برخلاف آموزش علوم نظری که سوابق تشکیل کلاس‌های دروس علمی، ادبی، عرفانی و ... در تاریخ صد هزار ساله باستانی کشور عزیزمان دارد، آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در ایران در گذشته‌های دور با نظام استاد شاگردی و در محل اشتغال صورت می‌گرفت که یکی از متداول‌ترین روش‌ها برای انتقال مهارت به نیروی انسانی در جامعه بود. به این ترتیب، ایرانیان نسل در نسل، رشته‌های متفاوت شغلی و گرایش‌های مهارتی را فرامی‌گرفته‌اند. تغییر در این روش سنتی، به حدود ۱۶۳ سال پیش برمی‌گردد که **میرزاتقی‌خان امیر نظام فراهانی**، وزیر **ناصرالدین شاه قاجار**، سنگ بنای محلی به نام «دارالفنون» را گذاشت. این محل مدرسه، مکتب، دبیرستان یا دانشگاه نبود، بلکه مکان آموزش فنی و حرفه‌ای «دارالفنون» بود و در آن انجام کارهای تألیف، ترجمه، چاپ و نشر جزوات و کتاب‌های درسی مورد نیاز با چاپ سنگی و رشته‌های نظامی، پزشکی، مهندسی آموزش داده می‌شد که در تمام آن‌ها دروس زبان، ریاضی، علوم طبیعی، تاریخ و جغرافی نیز تدریس می‌شد.

ظرف مدت ۳۰ سال حدود ۴۰ کتاب توسط کادر آموزشی دارالفنون تألیف و چاپ شد. پس از حدود ۴۰ سال از زمان افتتاح، تعداد فارغ‌التحصیلان دارالفنون به ۱۱۰۰ نفر رسید و توانمندی‌ها و اطلاعات جدیدی که تحت تأثیر تحول در صنعت دنیا، خصوصاً اروپا شکل گرفته بود، بدین وسیله در کشورمان پایه‌گذاری و اشاعه داده شد.

بعد از آن شاهد ایجاد مراکز آموزشی فنی و حرفه‌ای در سطح کشور، مانند هنرستان فنی تهران (هنرستان شهید بهشتی) در سال ۱۳۳۰ ه.ق برابر ۱۲۸۸ ه.ش هستیم. این مراکز با همکاری

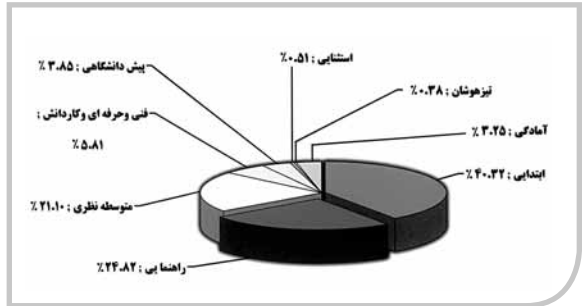
استادان آلمانی و ایرانی در تهران شروع به آموزش رشته‌های فنی مانند ساختمان‌سازی، درودگری و آهنگری کردند و اکنون بعد از حدود ۱۰۰ سال، بیش از ۲۵ هزار نفر از جوانان کشورمان را در رشته‌های گوناگون فنی، مانند رشته‌های تأسیسات، صنایع چوب، مکانیک، الکترونیک، الکتروتکنیک، ساخت و تولید، نقشه‌کشی صنعتی، نقشه‌کشی عمومی، متالوژی، چاپ، صنایع فلزی و قالب‌سازی آموزش داده‌اند. با توجه به اهداف عالی جمهوری اسلامی، بعد از انقلاب و با افزایش تقاضای اجتماعی برای آموزش و پرورش به دلیل بی‌اطلاعی کافی مردم از آموزش‌های فنی‌وحرفه‌ای، گرایش خانواده‌ها به آموزش‌های نظری مانع عمده‌ای برای تأمین نیاز جامعه و تربیت انسان‌های کارآفرین و توانمند به منظور توسعه و اعتلای کشور در تحقق برنامه‌های خود شد. همین امر باعث تغییر نظام آموزشی کشور شد تا در دوره‌ی متوسطه، با تأکید بر آموزش‌های فنی‌وحرفه‌ای و مهارتی، دگرگونی مورد نیاز را به دست آورد و پذیرش محصلان را در آموزش فنی‌وحرفه‌ای متوسطه، از ۷ درصد کل محصلان به ۴۰ درصد برساند.

حدود
۲۳ درصد جوانانی
که وارد دوره‌ی متوسطه
می‌شوند، در آموزش
فنی‌وحرفه‌ای و کاردانش
مشغول به حرفه‌آموزی
هستند

براساس این هدف‌گذاری، علاوه بر اولویت آموزش‌های فنی‌وحرفه‌ای، شاخه‌ای تحت عنوان کاردانش در نظام آموزش و پرورش برنامه‌ریزی شد تا این وزارت‌خانه با مشارکت بخش‌های صنعت، کشاورزی و خدمات، آموزش‌های اشتغال‌زایی را در کل کشور به اجرا درآورد. ولی در عمل، مشکلات زیر مانع رسیدن به اهداف کمی و کیفی مورد نظر در آموزش‌های فنی‌وحرفه‌ای و کاردانش شدند:

۱. گرایش سؤالات برنامه‌ریزی و آموزشی و حتی مدیران و مشاوران راهنما، به آموزش‌های شاخه‌ی نظیر در مقایسه با آموزش‌های فنی‌وحرفه‌ای و کاردانش.
۲. فراهم نبودن مواد آموزشی مناسب فنی‌وحرفه‌ای و کاردانش.
۳. همکاری نکردن اغلب وزارت‌خانه‌ها و دستگاه‌ها با آموزش و پرورش به دلایل گوناگون.
۴. افزایش بی‌رویه‌ی جمعیت.
۵. تداوم فرهنگ مدرک‌گرایی که موجب گرایش بیشتر به آموزش نظری شد.
۶. کم رنگ شدن ارزش و قداست کار به دلیل بالا رفتن حجم واردات کشور و رشد مشاغل کاذب.
۷. افزایش روزافزون نرخ بی‌کاری به دلیل تعطیل شدن اغلب کارگاه‌ها و کارخانه‌های تولیدی کشور. با وجود مشکلات مطرح شده و ده‌ها مشکل دیگر، وزارت آموزش و پرورش در جهت رسیدن به اهداف خود با تلاش روزافزون توفیقات قابل ملاحظه‌ای در اجرای آموزش‌های فنی‌وحرفه‌ای

و کاردانش به دست آورد؛ به طوری که در حال حاضر طبق نمودار دفتر آمار، برنامه ریزی و بودجه فروردین ماه ۱۳۸۸، حدود ۲۳ درصد جوانانی که وارد دوره‌ی متوسطه می‌شوند، در آموزش فنی و حرفه‌ای و کاردانش مشغول به حرفه‌آموزی هستند.

حال با نگاهی حقیقت‌جو وضعیت کمی و کیفی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در کشورمان را

تجزیه و تحلیل کنیم تا شاید برای رفع نواقص در بخش‌های کشاورزی، صنعت و خدمات، از طریق سامان‌دهی بخشی کتاب‌های آموزشی و کمک‌آموزشی، خدمتی خدایسندانه در جهت جلوگیری از کفران نعمت، هدررفتن وقت عزیز هم‌وطنان خود برای رشد و تعالی صوری و معنوی، خصوصا در نشان‌دادن توان همت، هوش و استعداد جوانان این مرز و بوم داشته باشیم.

تعداد آموزش‌گیرنده‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش در کشور

الف) طبق آمارهای اعلام شده در سال ۸۸-۱۳۸۷، در آموزش و پرورش تعداد فراگیرندگان آموزش‌های فنی و حرفه‌ای دوره‌ی متوسطه و در شهر و روستا، برابر با ۳۱۴,۲۱۴ نفر در آموزش‌های کاردانش برابر با ۴۸۲,۳۳۸ نفر و در درس حرفه‌وفن برابر ۳,۴۷۷,۶۴۴ نفر است. دقت کنید! طبق آمار وزارت آموزش و پرورش در سال ۸۸-۱۳۸۷ حدود ۱۳,۵۴۵,۸۲۴ نفر از افراد واجب‌التعلیم جذب کلاس‌های رسمی شده‌اند که حدود ۴,۲۷۴,۱۹۶ نفر آن‌ها، یعنی نزدیک به یک سوم مشغول آموزش دروس فنی و حرفه‌ای و کسب توانمندی‌ها و مهارت‌های شغلی هستند.

ب) تعداد دسته‌های آموزش کاردانش در آموزش و پرورش ۳۱۵ دسته است که ذکر اسامی همه‌ی آن‌ها در حوصله‌ی این مقاله نمی‌گنجد و علاقه‌مندان می‌توانند اطلاعات لازم را از دفترچه آمار آموزش و پرورش و یا سایت‌های مربوطه به دست آورند. تعداد رشته‌هایی نیز که به عنوان آموزش مبنا در دروس حرفه‌وفن آموزش و پرورش آورده شده‌اند، شامل هشت رشته‌ی اصلی است: الکتروتکنیک، کشاورزی، صنایع چوب، ساختمان، صنایع فلزی و مکانیک خودرو.

ج) آموزش‌های فنی و حرفه‌ای به صورت کوتاه‌مدت در چارچوب استانداردهای ILO توسط «وزارت کار و امور اجتماعی» (سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای) در ۵۰۰ مرکز آموزش فنی و حرفه‌ای

و حدود ۱۰ هزار آموزشگاه آزاد و خصوصی در حال اجراست که سالانه دهها هزار فراگیرنده را آموزش می‌دهد. علاوه بر ارائه‌ی آموزش‌های فوق به صورت پراکنده، آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در سازمان‌های دیگری مانند «سازمان بهزیستی کشور» (برای انواع معلولیت‌ها و گروه‌های ویژه)، وزارت ارشاد اسلامی، سازمان جهاد سازندگی و ... نیز اجرا می‌شود.

با توجه به مطالب فوق، به ناشران و مؤلفان عزیز کشورمان و مسئولین مربوطه یادآوری می‌کنیم، ضرورت علاقه‌مند کردن، توانمند کردن و از قوه به فعل درآوردن استعداد‌های مردم عزیزمان، در پرداختن به کار و تولید بیشتر و بهتر، ایجاب می‌کند که از طریق فراهم کردن مواد آموزشی برای آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، خصوصاً تألیف و نشر کتاب‌های کمک آموزشی و کمک‌درسی و دیگر رسانه‌هایی که در راستای برنامه‌های درسی حرفه‌وفن،

کاردانش و آموزش‌های فنی در بخش‌های صنعت، خدمات و کشاورزی هستند، توجه نمایند. در ماده‌ی ۲ آموزش و پرورش یکی از هدف‌های نظام چنین معین شده است: ایجاد زمینه‌های لازم برای حفظ و تداوم استقلال فرهنگی، اقتصادی و سیاسی از طریق آشنا کردن دانش‌آموزان با علوم، فنون و صنایع مورد نیاز جامعه براساس اولویت‌های موجود کشور ضرورت تحقق این هدف ایجاب می‌کند که دست‌اندرکاران آموزش با تلاش شبانه‌روزی و به یاری خداوند منان، ۱۴ میلیون جمعیت دانش‌آموزی را به سر منزل مقصود برسانند.

در این رابطه به ناشران مملکت عزیزمان توصیه می‌کنم، لازم است نه تنها برای ۱۴

میلیون نفری که با برنامه‌ریزی‌های آموزش و پرورش مشغول تحصیل هستند، بلکه برای آحاد مردم کشور که ۷۰ میلیون‌اند و یا برای حداقل ۲۷,۸۰۰,۰۰۰ نفر نیروی کار فعال کشورمان، کتاب‌های کمک آموزشی فنی و حرفه‌ای تهیه کنند و هدف خود را در این راه، تنوع بخشیدن به کتاب‌ها برای انواع مشاغل و مهارت‌های زندگی قرار دهند. هم‌چنین، به کمک کتاب‌ها و رسانه‌های آموزشی روی آموزش سرمایه‌گذاری کنند تا از قافله‌ی فناوری روز عقب نمانیم و بتوانیم با تمام کشورها، دادوستد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی داشته باشیم. مطمئن باشید سرمایه‌گذاری شما هم مورد رضای خداوند است و هم برای شما و آحاد مردم کشورمان بهره‌ی اقتصادی خواهد داشت. در این رابطه، اتکا به آموزش و پرورش کشور کافی نخواهد بود چون طبق آماري که در حوزه‌ی آموزش و پرورش اصفهان جمع‌آوری شده، از سال ۱۳۱۵ تاکنون ۴۰۰ نمونه کتاب درسی داشته‌ایم، و این شاید یک هزارم کتاب‌های لازم برای کیفیت‌بخشی به فعالیت نیروی انسانی ما باشد.

طبق آماري که در
حوزه‌ی آموزش و پرورش
اصفهان جمع‌آوری شده
از سال ۱۳۱۵ تاکنون ۴۰۰
نمونه کتاب درسی داشته‌ایم

می‌توان از
امکانات بالقوه‌ی ۹۰۰۰
ناشر برای تألیف و تولید کتاب‌ها
و رسانه‌های آموزشی کمک گرفت
و از تجارب کارشناسان سامان‌بخشی
کتاب‌های آموزشی استفاده کرد تا کتاب‌ها
و رسانه‌های آموزشی برای انواع اشتغال و
تولید خرد و کلان به صورت پودمانی و
کام به کام تألیف و نشر و در اختیار
جامعه قرار داده شود

اکنون که دولت وزارت‌خانه‌های متفاوتی را بسیج کرده و شورای عالی استقلال به ریاست رئیس‌جمهور می‌رود تا برنامه‌ریزی وسیعی در سطح جامعه برای خوداشتغالی و حتی اشتغال خانگی طراحی کند و در این راه، وزارت تعاون مسئولیت سامان‌دهی بی‌کاران و ارائه‌ی برنامه‌های اشتغال‌زایی را پذیرا شده است، توصیه‌ی اکید می‌شود که به امر آموزش فنی‌و حرفه‌ای قبل از اشتغال هر فرد، توجه زیادی مبذول دارند و در این راه، لازم است قسمتی از بودجه‌ی ۱۰۰۰ میلیارد تومانی مربوطه را صرف تألیف و نشر رسانه‌های آموزش و کتاب‌های خودآموز انواع تولیدات خانگی و خود اشتغالی کنند. زیرا مانند گذشته، چنان‌چه بدون آموزش لازم پول در اختیار جامعه قرار گیرد، جز ایجاد تورم و افزایش مشاغل کاذب، عملی انجام نخواهد شد.

برای رسیدن به این هدف، می‌توان از امکانات بالقوه‌ی ۹۰۰۰ ناشر و همچنین امکانات فضا، تجهیزات و نیروی انسانی ۵۸۹۴ مرکز آموزش‌های فنی‌و حرفه‌ای و کاردانش در سراسر کشور برای تألیف و تولید کتاب‌ها و رسانه‌های آموزشی کمک گرفت و از تجارب کارشناسان سامان‌بخشی کتاب‌های آموزشی در «سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی» وزارت آموزش و پرورش (دفتر انتشارات کمک‌آموزشی) استفاده کرد تا کتاب‌ها و رسانه‌های آموزشی برای انواع اشتغال و تولید خرد و کلان به صورت پودمانی و کام به کام تألیف و نشر و در اختیار جامعه قرار داده شود. این کتاب‌ها می‌توانند با توجه به تحصیلات سطوح متفاوت شاغلان کشور، از رده‌های بی‌سواد تا مدرک دکترا را پوشش دهند. بسته‌های آموزشی متناسب با هر سن و سواد هم‌چنین، برای رشته‌های شغلی مربوط به بخش‌های صنعت، خدمات و کشاورزی، می‌توان بسته‌های آموزشی مناسبی حاوی کتاب آموزشی طراحی، محاسبات فنی، شناسایی و کاربرد ابزار، همراه کتب ابزار، موادشناسی، دستورالعمل و راهنمایی انجام کار و ساخت پروژه ابزارهای اندازه‌گیری و کنترل کیفیت، مجموعه سؤالات آزمون، راهبردهای انجام پژوهش‌های فردی و گروهی، کتاب‌های مرجع تخصصی - معرفی وسائل آموزشی و آزمایشگاهی همراه پوسترها، جدول‌ها و نمودارها، راهنمای استفاده از مجموعه‌های دیداری و شنیداری همراه با سی‌دی آموزشی، فیلم و ... تولید و تکثیر کرد و در دسترس تمام خانواده‌ها، کارگاه‌های خانگی و صنعتی و کارخانه‌های کشور قرار داد تا ان‌شاءالله شاهد پیروزی باشیم.

طرح: ابوالفضل محترمی

